

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-12
150 Reykjavík

Reykjavík, 14.12.2016

Efni: Umsögn Örorkjabandalags Íslands um frumvarp til laga um ýmsar forsendur frumvarps til fjárlaga fyrir árið 2017. Þingskjal 2 – 2. mál.

Örorkjabandalag Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til laga um ýmsar forsendur frumvarps til fjárlaga fyrir árið 2017. Frestur til að skila inn umsögn var allt of stuttur. Þá er forkastanlegt að þjóðinni skuli vera boðin rúm vika til að veita umsögn um jafn mikilvæg lög íslenska ríkisins. Frumvarpið er eðli málsins samkvæmt viðamikið og nauðsynlegt er því að veita að minnsta kosti tvær vikur til skoðunar og umsagnar enda telst það algjör lágmarkstími.

Barnabætur (um 1. gr.)

Barnabætur hafa mikilvægu hlutverki að gegna í lífi barnafjölskyldna og þar á meðal í lífi örorkulífeyrispega með börn. Tilgangur barnabóta er að tryggja öllum börnum skilyrði til eðlilegs lífs. Í nýlegum rannsóknum hefur komið fram að þúsundir barna á Íslandi lifa við skort. Ríkisvaldið hefur skyldum að gegna gagnvart þessum börnum og verður löggjafinn því að grípa til markvissra aðgerða sem skila árangri í baráttunni gegn fátækt. Almenn hækkun barnabóta gæti verið jákvæð leið til þess að tryggja rétt allra barna. Hér er skorað á Alþingi að hækka barnabætur meira en þau 3% sem lagt er upp með í frumvarpinu. Gagnrýnivert er að í frumvarpinu er ekki að finna skýringu á því hvers vegna hækkunin er ekki meiri, né hvernig sú tala er tilkomin, þar sem hún er ekki í samræmi við forsendur frumvarpsins um hækkanir krónutölugjalda og skatta.

Dæmi um barnabætur á árinu 2016.

Einstæður örorkulífeyrispegi með eitt barn á framfæri og eingöngu lífeyri almannatrygginga til framfærslu fær á árinu 2016 greiddar barnabætur að upphæð 25.595 kr. á mánuði. Ef frumvarpið yrði að lögum óbreytt myndu barnabætur fyrir þennan sama einstakling hækka um tæpar 500 kr. á mánuði.

Gert er ráð fyrir 12,5% hækkun viðmiðunarfjárhæða, sem þýðir til að mynda að þær byrja að skerðast hjá einstæðu foreldri með heildarárstekjur/tekjustofn yfir 2.700.000 kr. (hækkar skv. frumvarpinu úr 2.400.000 kr.), sem jafngildir mánaðartekjum að upphæð 225.000 kr. Hækkunin er því jákvæð, en breytir þó ekki þeirri staðreynd að barnabætur hér á landi eru mjög lágtekjumiðaðar. Þær byrja að skerðast við tekjur sem eru undir lágmarkslaunum.

Tillaga um breytingu:

Lagt er til að fjárhæðir barnabóta hækki um 4,7%, sem er í samræmi við forsendur frumvarpsins um hækkun krónutölugjalda og skatta.

Lagt er til að viðmiðunarfjárhæð fyrir einstæða foreldra hækki í 3.360.000 kr. (280.000 kr. á mánuði og verði ekki undir lágmarkslaunum) og sambærileg hækkun verði fyrir hjón/sambýlisfólk.

Vaxtabætur (um 2. gr.)

Vaxtabætur hafa einnig mikilvægu hlutverki að gegna fyrir alla sem greiða af húsnæðislánum. Vaxtabyrði er of mikil hér á landi. Vaxtabótakerfið hefur reynst nauðsynlegt til að koma til móts við tekjulága einstaklinga. Vaxtabætur einstaklinga hafa orðið að engu vegna mikilla hækkana á fasteignamati síðustu árin. Þetta er einn af þeim þáttum sem hafa orðið til þess að örorkulífeyrisþegar hafa ekki notið lífskjarabata í því efnahagslegu árferði sem nú er uppi. Við þessu verður ríkisvaldið að bregðast með markvissum aðgerðum. Samkvæmt frumvarpinu er ætlunin að lækka framlög til vaxtabóta, en rök mæla hins vegar með hækkun þessa liðar.

Eignastofn (eignaviðmið) fyrir vaxtabætur árið 2009 fyrir einstakling/einstætt foreldri var 11.390.599 kr. Eignastofninn var lækkaður í 6.400.000 kr. fyrir útreikning vaxtabóta ársins 2010 og hefur verið óbreyttur síðan. Ef eignastofn fer yfir 6.400.000 kr. fellur réttur til vaxtabóta niður. Með eignastofni er átt við allar eignir að frádregnum öllum skuldum. Sama þróun varð hjá hjónum/sambúðarfólki, en þar eru upphæðir aðrar. Hins vegar hefur íbúðaverð og fasteignamat íbúðarhúsnæðis hækkað mikið frá árinu 2010, en í umsögn ASÍ við þetta frumvarp kemur fram að íbúðaverð á höfuðborgarsvæðinu hafi hækkað um 65%. Afleiðingin af óbreyttum eignamörkum er sú að fækkað hefur mikið í hópi þeirra sem fá greiddar vaxtabætur eða um 15.000 manns eins og fram kemur í ofangreindri umsögn ASÍ.

Sökum þess að eignastofnar eru lágir og hafa verið óbreyttir frá 2010 hafa tekjulágir einstaklingar ekki fengið greiddar vaxtabætur, þar sem þeir teljast ekki skulda nægilega mikið í eigninni. Einstaklingar með heildarárstekjur undir 3.500.000 kr. fá ekki greiddar vaxtabætur þrátt fyrir að greiða allt að helmingi ráðstöfunartekna sinna í húsnæðislán og þá á eftir að greiða allan annan kostnað við húsnæðisrekstur. Eigið fé í fasteign skiptir í raun ekki máli ef ráðstöfunarfé stendur ekki undir framfærslu. Húsnæðisstuðningur þarf fyrst og fremst að taka mið af tekjum fólks.

Hækka þarf eignastofna verulega og mun meira en lagt er upp með í frumvarpinu, en þar er gert ráð fyrir 12,5% hækkun úr 6.400.000 kr. í 7.200.000 kr. Hækkunin er í engu samræmi við hækkun fasteignamats og íbúðaverðs. Í frumvarpinu er enn fremur hvergi útskýrt eða færð rök fyrir því hvers vegna hækkun viðmiðunartekna eigi að vera 12,5%. Ennfremur þarf að hækka tekjuviðmið, en vaxtabætur til einstaklings

með 4.000.000 kr. árstekjur, skerðast um 340.000 kr. vegna tekna, sem verður að teljast veruleg skerðing af ekki hærri tekjum.

Tillaga um breytingu:

Lagt er til að reiknað verði út hversu mikið fasteignamat hefur hækkað frá árinu 2010 og uppfæra eignamörkin í samræmi við þá hækkun.

Þá er einnig lagt til að lögfest verði að eignastofn fyrir vaxtabætur hækki árlega í samræmi við þróun fasteignamats.

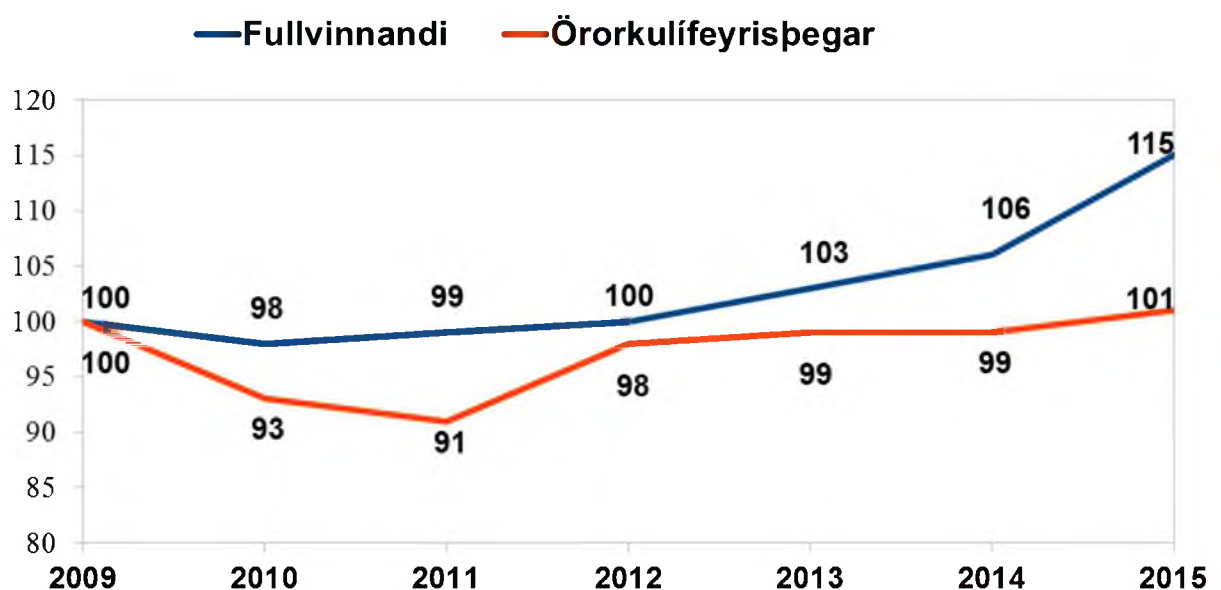
Ýmsar hækkanir umfram verðbólgu (um 3. gr., 11. gr., 12. gr., 13. gr., 14. gr., 17. gr., 22. gr., 56. gr. og 57. gr.)

Á nokkrum stöðum í frumvarpinu kemur fram að hækka eigi tiltekna liði umfram verðbólgu.

Hækkanir krónutöluskatta og –gjalda munu hækka vísitölu neysluverðs og leiða til minni kaupmáttar. Slíkt mun hafa meiri áhrif á lágtekjufólk en þá sem hafa hærri tekjur. ÖBÍ fékk Hagfræðistofnun Háskóla Íslands til að reikna út þróun kaupmáttar heildartekna örorkulífeyrisþega fyrir árin 2009 til 2015. Niðurstöðuna má sjá á mynd 1 hérna fyrir neðan, en þar má sjá að kaupmáttur miðgildis heildartekna örorkulífeyrisþega var 1% hærri árið 2015 en 2009.

Mynd 1.

Þróun kaupmáttar heildartekna árin 2009-2015 – Miðgildi heildartekna.

Meginþorri örorkulífeyrisþega tilheyra hópi lágtekjufólks, en miðgildi heildartekna þeirra var rúmar 251 þús. kr. árið 2015. Hækkun krónutölugjalda og –skatta umfram verðbólgu skerða kaupmátt fólks og bitna þær hart á lágtekjufólki og fjölskyldum þeirra.

Hækkun krónutöluskatta (nefskatta)

Samkvæmt frumvarpinu á að hækka útvarpsgjaldið um 2,2% og gjald í framkvæmdasjóð aldraðra um 4,7%. Samanlögð hækkun er 853 kr. á hvern skattgreiðanda og hefur meiri áhrif á tekjulága. Örorkulífeyrisþegi með óskertan lífeyri til framfærslu myndi greiða um 1% af tekjum í krónutöluskatta á meðan sá sem er með um 700.000 kr. á mánuði greiðir um 0,33% af mánaðartekjum sínum í krónutöluskatta.

Bifreiðamál (11. – 17. gr.)

Það að komast á milli staða er lykilatriði sjálfstæðs lífs. Hækkun á þessum liðum kemur öllum illa, á það sérstaklega við um hreyfihamlaða einstaklinga, en bifreið er þeim nauðsynlegt hjálpartæki.

Styrkir og uppbætur til hreyfihamlaðra einstaklinga vegna kaupa og reksturs bifreiða hafa ekki fylgt verðlagsbreytingum milli ára. Ný reglugerð¹ tók gildi 1. nóvember 2015 sem kveður á um 20% hækkun uppbóta og styrkja til hreyfihamlaðra einstaklinga vegna bifreiða, en þær höfðu verið óbreyttar frá 2009. Tillögur starfshóps um endurskoðun bifreiðamála hreyfihamlaðra í skýrslu² frá því í desember 2014 höfðu miðast við 50% hækkun, enda hafði verð og rekstrarkostnaður bifreiða hækkað umtalsvert á þessum árum.

Í frumvarpinu er lagt til að eldsneytisgjöld, kílómetragjöld og bifreiðagjöld³ hækki um 2,2% vegna almennra verðlagsbreytinga milli áráanna 2016 og 2017 auk 2,5% hækkunar í samræmi við forsendur fjárlagafrumvarps ársins 2017 eða alls um 4,7%, sbr. 11. - 17. gr. Slíkar hækkunir munu gera hreyfihömluðum einstaklingum enn erfiðara fyrir að eignast og reka bifreið en áður, ef uppbætur og styrkir verða ekki hækkaðir í samræmi við verðlagsbreytingar.

Tillaga um breytingar:

Lagt er til að uppbætur og styrkir til hreyfihamlaðra einstaklinga hækki í fjárlögum 2017 um 50% frá því sem nú er til að vega upp á móti verðlagsbreytingum fyrri ára. Því til viðbótar verði 4,7% hækkun vegna almennra verðlagsbreytinga milli áráanna 2016 og 2017 og forsenda fjárlagafrumvarps ársins 2017.

¹ <http://www.stjornartidindi.is/Advert.aspx?RecordID=238019d3-be23-4410-9cd1-930a01b26dd8>

² <https://www.velferdarraduneyti.is/frettir-vel/nr/34977>

³ Örorkulífeyrisþegar eru undanþegnir gjaldskyldu bifreiðagjalda sbr. a-lið, 4. gr. laga um bifreiðagjald nr. 39/1988.

Virðisaukaskattur (um 7. og 8. gr.)

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um virðisaukaskatt, en ÖBÍ og LEB hafa lengi barist fyrir því að VSK af lyfjum verði afnuminn. Slík breyting myndi koma lífeyrisþegum sérstaklega til góða, þar sem í hópi þeirra eru fjölmargir langveikir sem nota lyf að staðaldri. Einnig myndi það gagnast barnafjölskyldum og þá sér í lagi fjölskyldum langveikra barna. Þrátt fyrir þak á lyfjakostnaði eru fjölmargir langveikir með mjög háan kostnað vegna lyfja og þá sér í lagi vegna lyfja sem eru utan greiðsluþátttökukerfisins s.s. sýklalyf, róandi og kvíðastillandi lyf, verkjalyf, svefnlyf og hægðalyf.

Á landsfundi Sjálfstæðisflokksins árið 2005 var eftirfarandi samþykkt í ályktun sem fjallaði um að fella niður VSK á lyfseðilsskyldum lyfjum:

„...að fella niður virðisaukaskatt á lyfseðilsskyldum lyfjum, sem í senn er einföldun á skattkerfinu og einkum til hagsbóta fyrir aldraða, öryrkja og barnafjölskyldur.“⁴

Í svari heilbrigðisráðherra Kristjáns Þór Júlíussonar við þeirri spurningu hvort hann hyggist leggja til að lyf fari í lægra þrep virðisaukaskatts til að draga úr lyfjakostnaði einstaklinga segir orðrétt:

„Við þær breytingar sem gerðar voru á virðisaukaskatti um síðustu áramót var rætt um þennan möguleika en ekki varð af því. Ráðherra mun taka þetta mál aftur upp þegar næst verða ræddar breytingar á virðisaukaskattskerfinu.“⁵

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á virðisaukaskattskerfinu og hefði þetta frumvarp því verið tækifæri til þess að afnema virðisaukaskatt af lyfjum og hjálpartækjum fyrir fatlað fólk og aldraða.

Tillaga um breytingu:

Lagt er til að virðisaukaskattur af lyfjum og hjálpartækjum fyrir fatlað fólk og aldraða verði afnuminn.

Frítekjumark vegna atvinnutekna (um 25. gr.)

Í umsögnum síðustu ára hefur ÖBÍ ítrekað mikilvægi þess að halda inni frítekjumarki vegna atvinnutekna örorkulífeyrisþega og lögfesta það. Frítekjumark á atvinnutekjur hvetur örorkulífeyrisþega, sem hafa einhverja vinnufærni, til atvinnuþátttöku í því skyni að auka virkni sína og bæta kjör.

Frítekjumörk í lögum um almannatryggingar hafa verið óbreytt frá 2009, en þau ættu að fylgja árlegum breytingum á sama hátt og lífeyrir skv. lögum um almannatryggingar. Ákvæði þess efnis þarf að koma inn í lögin. Á meðan frítekjumarkið stendur í stað og laun á vinnumarkaði hækka, þá skila launahækkanir sér ekki til örorkulífeyrisþega. Ef frítekjumark vegna atvinnutekna hefði hækkað í

⁴ Sjá nánar í grein Almars Grímssonar; Virðisaukaskattur á lyf er tímaskekkja sem birtist í Morgunblaðinu 26.11.2006. <http://www.mbl.is/greinasafn/grein/1116299/>

⁵ Svar heilbrigðisráðherra við fyrirspurn Steinunnar Þóru Árnadóttur um lyf og greiðsluþátttökukerfi. Þskj. 1285, 625. mál.

samræmi við hækkun launavísitölu frá árinu 2009, þá væri frítekjumarkið 2.080.552 kr. í stað 1.315.200 kr. á ári eða 173.379 kr. á mánuði í stað 109.600 kr.

Tillaga um breytingu:

Frítekjumark vegna atvinnutekna örorkulífeyris verði hækkað í samræmi við hækkun launavísitölu frá árinu 2009.

Víxlverkunin milli örorkugreiðslna almannatrygginga og lífeyrissjóða (um 25. gr.)

Í frumvarpinu er lagt til að framlengja bráðabirgðaákvæði til að koma í veg fyrir víxlverkun milli örorkugreiðslna frá almannatryggingum annars vegar og frá lífeyrissjóðum hins vegar, eins og henni er lýst í frumvarpinu (bls 19). Á meðan ekki hefur verið fundin framtíðarlausn á þessum vanda, er slíkt bráðabirgðaákvæði nauðsynlegt til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðsgreiðslur til örorkulífeyrisþega lækki enn frekar eða falli jafnvel niður. Allt frá árinu 2009 hefur ÖBÍ lagt áherslu á að fundin verði framtíðarlausn á vandanum, lausn sem ver hagsmuni allra örorkulífeyrisþega.

Tillaga til úrbóta:

Alþingi setji lög til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðir skerði greiðslur til örorkulífeyrisþega með hliðsjón af tekjum frá TR.

Áskilnaður

ÖBÍ áskilur sér rétt til að koma með frekari athugasemdir við frumvarpið á síðari stigum. Einnig eru fulltrúar reiðubúnir til að funda um efni frumvarpsins.

Ekkert um okkur án okkar.

Með vinsemd og virðingu,

Ellen Calmon
Formaður ÖBÍ